

גבולות היחידה: פרק מ"ו פסוקים א'-כ"ז
נושא היחידה: ירידת יעקב ובניו למצרים

מספר שיעורים: 1

כתבה: אביגיל באס

כללי:

ביחידה זו נלמד מה קרה לאחר שיעקב שמע שיוסף חי ומושל במצרים. ה' התגלה ליעקב ואמר לו לרדת למצרים וחיזק אותו. בעקבות זאת, יעקב ומשפחתו ירדו למצרים, והתורה פירטה לנו בדיוק מי ירד למצרים.

פתיחה:

קישור לפרק הקודם: בפרק הקודם, למדנו שהאחים גילו ליעקב אביהם שיוסף חי במצרים ושהוא מושל מכובד. בהתחלה, יעקב לא האמין להם, אך אחר כך האמין להם ושמח מאוד, עד כדי כך שהתורה סיפרה: "ותחי רוח יעקב אביהם" (פס' כ"ז).

להפנות שאלות לתלמידים:

1. האם, לדעתכם, כדאי ליעקב לרדת למצרים?

2. האם זה ראוי שירד?

התלמידים יענו. המורה יכול לכתוב את תשובותיהם על הלוח בחלוקה לכדאי/לא כדאי.

לא כדאי שיעקב ירד	כדאי שיעקב ירד
• יעקב מבוגר, ומסע כזה יהיה לו קשה. • ארץ ישראל קדושה וארץ מצרים טמאה ואפשר ללמוד שם דברים רעים. • ה' לא הרשה ליצחק אביו לרדת למצרים, אז אולי גם לו אסור (ראו בהרחבות).	• יעקב רוצה מאוד לפגוש את יוסף בנו אחרי כ"כ הרבה שנים. • עדיין יש רעב בארץ כנען, אז כדאי לרדת למצרים כדי שיהיה להם אוכל. • יוסף ופרעה ידאגו למשפחת יעקב במצרים.

⇐ המורה יכול להזמין שני תלמידים: אחד יצטרך לשכנע מדוע כן כדאי שיעקב ירד למצרים, והשני ישכנע שלא כדאי.

המורה יקריא את פסוקים א'-ז', וייתן משימה מקדימה לתלמידים – לזהות במהלך הקריאה:

1. חצי מהכיתה צריכה לזהות את הפסוק שמלמד אותנו האם יעקב ירד או לא (התשובה בפס' ה'-ו' יעקב ומשפחתו ירדו למצרים).

2. חצי מהכיתה צריכה לזהות את הפסוק שמלמד אותנו מה גרם ליעקב לנהוג כך - מה עודד אותו לעשות זאת (התשובה בפס' ג'-ד': ה' נגלה ליעקב, ואמר לו לא לחשוש לרדת למצרים ושהוא יעזור לו).

לימוד הפסוקים:

פסוקים א'-ד': התגלות ה' ליעקב בבאר שבע וחיזוקו לפני ירידתו למצרים

אנו רואים שיעקב כן יוצא לכיוון מצרים כדי לפגוש את יוסף בנו שאותו לא ראה שנים רבות, ואפילו התאבל עליו כי חשב שהוא מת.

בדרך, הוא חונה בבאר שבע (בְּאֶרֶה שְׁבַע- ה' המגמה- הכיוון),

ושם הוא מקריב קרבנות (שלמים) לה'.

לאחר שיעקב הקריב קרבנות לה', ה' מתגלה אליו בחלום ("בְּמֵרָאֵת הַלַּיְלָה") כשהוא נמצא בבאר שבע, ומעודד אותו לא לפחד בירידתו למצרים.

אנו רואים שה' פונה אל יעקב בחיבה: קרא בשמו פעמיים - "יעקב, יעקב".

אנו לומדים פה גם על צדקותו וזריזותו של יעקב לדבר ה' - ענה "הנני" לקריאת ה', מתוך מוכנות לעשות את כל אשר יצווהו (ראו בהרחבות).

⇐ נסב את תשומת לב התלמידים לשינוי מוזר שיש בפסוק ב': "וַיֹּאמֶר אֶל-לְקִים לְיִשְׂרָאֵל

בְּמֵרָאֵת הַלַּיְלָה, וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב יַעֲקֹב".

נשאל את התלמידים: מה נראה מוזר בפסוק זה? מה משתנה באמצע?

תשובה: השמות בהם נקרא יעקב.

לאחר תשובתם, נסביר ש**ישראל** זה שם של שררה, מלכות, של עם ישראל בארץ ישראל, ואילו **יעקב** זה על שם העקב, שעם ישראל נמצא בתחתית, בגלות. נבאר שיש כאן מעבר.

מכאן גם נזהה את מה שנפרט בהמשך, שהכול חיזוק והכנה לגלות, ולכן זה גם הסבר להתגלות ב"מראות הלילה".

הערה: זהו ביטוי חדש שעוד לא נתקלנו בו. ניתן להזכיר כי יש התגלות דומה אצל אברהם אבינו בברית בין הבתרים, שגם שם ישנה חשכה, וגם שם מדובר על הגלות.

למדנו בסוף הפרק הקודם, שיעקב שמח מאוד על הבשורה הטובה שיוסף בנו חי.

להפנות שאלה לתלמידים: כיצד יעקב מבטא את השמחה שלו ואת הודאתו לקב"ה על הבשורה הגדולה שיוסף בנו חי?

תשובה: יעקב מודה לה', ומבטא את שמחתו בכך שמקריב קרבנות.

להפנות שאלה לתלמידים: איך אנחנו יודעים, שלמרות השמחה וההודאה של יעקב, הוא עדיין חושש מהירידה למצרים? המורה יבקש מהתלמידים למצוא לכך הוכחה בפסוק ג'.

בפסוק ג', ה' אומר ליעקב: "אל תירא" - סימן שהוא ירא- פחד.

התלמידים ינסו לשער ממה ירא יעקב.

התלמידים יענו, ואז המורה ירחיב:

גם מתוך העידוד של ה', ניתן להבין ממה ירא:

- יעקב חשש שהמצרים יפגעו במשפחתו, וה' עונה לו שהמשפחה תתרבה לעם גדול: "כי לגוי גדול אשימך שם" (מלמד אותנו על דאגתו של יעקב לבניו ולצאצאיו).
- יעקב חשש שה' לא יהיה אתו, ולכן ה' מבטיח לו: "אנכי ארד עמך מצרימה".
- יעקב חשש שאולי הוא או בניו לא יחזרו לארץ. הוא פחד שמא הוא ימות במצרים וייקבר בה, ולא יזכה להיקבר במערת המכפלה עם אבותיו (ראו פירוש האברבנאל לפרשת ויגש). לכן ה' מבטיח לו שיחזירו לארץ ישראל: "ואנכי אעלה".
- לפי רש"י: "ואנכי אעלה" - הבטיחו להיות **נקבר בארץ**. יעקב לא חזר בחיים אלא כאדם מת, אך צאצאיו כן חזרו לארץ בחיים (ראו פירוש הרד"ק). ה' התכוון שיעלה את זרעו, ודבר זה ייחשב ליעקב כאילו העלהו בעצמו.
- יעקב הצטער על כך שהוא צריך לצאת מארץ ישראל (לפי רש"י לפס' ג': "לפי שהיה מיצר על שנזקק לצאת לחוצה לארץ"). מלמד על אהבת ארץ ישראל וערכה, שיעקב לא רצה לצאת ממנה.
- יעקב פחד מעבודת הפרך שיעבדו בניו, לפי מה שנאמר לאברהם בברית בין הבתרים (ראו פירוש החזקוני לפס' ג'). לכן ה' חיזק את יעקב שלא יפחד מן השעבוד, כי דווקא מתוך שעבוד זה, יקיים ה' את הבטחתו הגדולה וירבה את זרעו.
- יעקב חשש שאם הוא ירד למצרים, יהיו מצאצאיו כאלה שיושפעו ממעשיהם הרעים של המצרים.

נדגיש שבפסוקים אלו יש דברי חיזוק ליעקב ולבניו לקראת יציאתם לגלות מצרים.

ה' מבטיח ליעקב ש: **"יוסף ישית ידו על עיניך"** - הכוונה: שיוסף ידאג לענייניך, יטפל בכל מה שאתה צריך.

זאת אומרת, שאני ה' ארד אתך וגם אעלה אותך, ובינתיים יוסף ידאג לכל מה שצריך.

⇐ אם מתאים לכיתה, המורה יכול להרחיב ולהעלות שאלות אתגר:

כתוב שיעקב הקריב את הקרבנות ל"**לא-לקי אביו יצחק**".

למה דווקא יצחק ולא גם אברהם?

תשובה: כיוון שה' אמר ליצחק לא לרדת למצרים, ופה יעקב אינו יודע אם ראוי שהוא כן ירד, או כמו אביו- אסור לו לרדת למצרים.

לכן, פתאום ה' מתגלה אל יעקב כשהוא נמצא בבאר שבע, ומעודד אותו לא לפחד בירידתו למצרים.

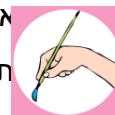
נבקש מאחד התלמידים להקריא בקול את הפסוק ממנו אנו למדים זאת:

פסוק ד': "אֲנֹכִי אֶרֶד עִמָּךְ מִצְרָיִמָּה וְאֲנֹכִי אֶעֱלֶךָ גַּם עֲלֵה".

פסוקים ה'-ז': יעקב וכל זרעו יורדים למצרים עם כל רכושם.

אחרי שה' התגלה ליעקב בחלום הלילה ואמר לו לא לחשוש מהירידה למצרים, יעקב ומשפחתו יורדים למצרים.

ארבע שבע היא התחנה האחרונה, שלאחריה נפרדים יעקב ומשפחתו מארץ ישראל. תן להראות את מקומה על מפה ואת המסלול שיעקב ומשפחתו עשו. ניתן להיזכר גם מה למדנו על באר שבע בעבר (עיר חשובה – גם אברהם בנה אותה בתקופתו בברית עם אבימלך, וגם יצחק בבריתו עם אבימלך. נוסף על כך, העיר מוזכרת בבריחתה של הגר, בחזרה מעקדת יצחק וביציאתו של יעקב לחרן. באר שבע נקראת בימינו "בירת הנגב").

המורה יציין את מעלותיה של הארץ שממנה נפרדים בדרך למצרים. התלמידים יבינו בעצם על מה משפחת יעקב מוותרת (ניתן לקשר לפתיחת השיעור).

פעילות: המורה יבקש מהתלמידים לומר "משפטי פרידה" מהארץ ומהבית.

התאם לזמן ולכיתה, במהלך השיעור, כל תלמיד יכתוב דף מיומן של איש ממשפחת יעקב המתאר את רגשותיו ותחושותיו בדרך למצרים, אחרי התגלות ה' בבאר שבע.

כדי לגוון ולעורר עניין, ניתן לבקש מכל תלמיד לעיין בפסוקים הבאים ולבחור שם של אדם ממשפחת יעקב ולכתוב דף מיומן שלו...

המורה ידגיש שמפסוקים אלו אנו לומדים על גבורתו של יעקב - יעקב התגבר על הקשיים של הירידה ושמע בקול ה'.

המורה ישאל את התלמידים:

כתוב בפסוק ז' באופן כללי מי ירד עם יעקב למצרים: "בְּנֵי וְבָנֵי בְנֵי, אֹתוֹ, בְּנֹתָיו וּבָנוֹת בְּנֵי, וְכָל-זָרְעוֹ הָבִיא אִתּוֹ, מִצְרָיִמָּה".

אנו למדנו שליעקב הייתה בת אחת- דינה. אז למה כתוב בלשון רבים- "בנותיו"? אלא מפה לומדים על יחס הכבוד של יעקב לכלותיו ולשפחותיו - יעקב החשיבן כבנותיו, ולכן הן כלולות ב"בנותיו" (ראו רד"ק ואב"ע).

פסוקים ח'-כ"ז: רשימת שמות בני ישראל הבאים מצרימה - סך הכול שבעים נפש.

המורה יקדים ויסביר:

בפסוקים הבאים, התורה תפרט לנו בדיוק מי הם האנשים שירדו למצרים.

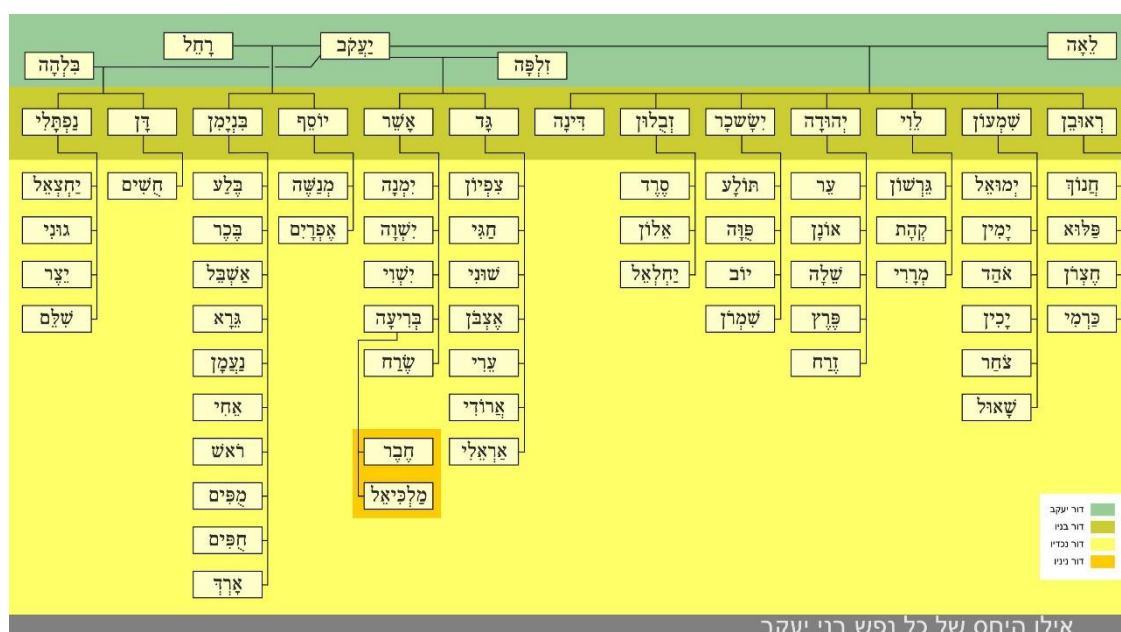
רשימת בני משפחת יעקב היורדים למצרים, כוללת נשים, ילדים, נכדים ונינים - סך הכול 70 אנשים. נראה שהם ירדו יחד באחדות כמשפחה אחת ששררו בה אהבה ואחוזה. הם יורדים עם כל רכושם כדי להשתקע במצרים. הם אינם באים לביקור קצר. ניתן להזכיר במהלך קריאת הפסוקים, את הנשים של יעקב ואת השבטים שנולדו מהן. אפשר לצייר אילן יוחסין לפי הפסוקים. עיסוק בכך יחזק את ההבנה על שורשיו של עם ישראל.

← במהלך הקריאה, אפשר להיזכר בסיפור עם יהודה ובניו שמוזכר במהלך הרשימה.

ריאת הרשימה יכולה להלאת את התלמידים ולהיראות להם "לא חשובה". לכן כדאי לשלב פעילות-מורה יחלק לכל תלמיד בכיתה כרטיסייה עם אחד השמות של יורדי מצרים. כשיגיעו לשמו, התלמיד יגש ללוח וידביק את השם (כדאי להשתמש ב"בלו טאק" - דבק מיוחד ללוח, כדי לשמור על לוח לבן- ראו תמונה).

ראובן גרשון אָשֶׁר זְבֻלוֹן

אילן היוחסין מתוך מאגר התמונות של הרב דן בארי ו"אורות עציון".

← משימה לאחר קריאת הרשימה:

לבקש מהתלמידים לספור את היורדים למצרים שמוזכרים בפסוקים. הילדים יגלו שחסר אחד. מזכיר את המדרש על יוכבד שנולדה "בין החומות" - כלומר, בעת ירידתם למצרים.

נתייחס לפסוק כ"ו: "כָּל הַנֶּפֶשׁ הַבָּאָה לְיַעֲקֹב מִצְרַיִם יֵצְאִי יֶרְכּוּ מִלְּבַד נָשִׁי בְנֵי־יַעֲקֹב כָּל־נֶפֶשׁ שְׂשִׁים וְשָׁשׁ".

למה אומרים לנו 70, ואחר כך אומרים רק 66? מה קרה לארבעה אנשים?

יוסף+מנשה+אפרים- כבר נמצאים במצרים, ולא יורדים עכשיו.
יעקב- הוא לא נכלל בספירה, אלא סופרים את מי שבא יחד אתו.
יוצא ש-66 נפש מזרעו של יעקב ירדו מצרימה.

ביאורי מילים:

יֵצְאִי יֶרְכּוּ- כינוי לזרעו.

סיכום ההמחשות לאורך היחידה:

- המורה יכול להציג במפה של ארץ ישראל, איפה העיר באר שבע ואיפה חברון ואת המסלול של יעקב ומשפחתו מבאר שבע עד מצרים.
- כתיבת יומן בתור אדם ממשפחת יעקב.
- הדבקת שמות היורדים למצרים על הלוח.

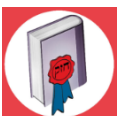
מסרים והפנמה:

- **חשיבות הכרת הטוב:** יעקב מודה לה' על חסדו הגדול- זובח זבחים בבאר שבע, כדי להודות לה' על הבשורה הגדולה שיוסף בנו חי.
- **גבורתו וזריזותו של יעקב לדבר ה':** ענה לקריאת ה': "הנני", מתוך מוכנות לעשות כל אשר יצווהו. יעקב התגבר על הקשיים של הירידה למצרים, ושמע בקול ה' למרות חששותיו מהירידה אליה.
- **אהבת ארץ ישראל:** יעקב הצטער על כך שנזקק לצאת לחוץ לארץ. לדבר על ערכה של ארץ ישראל.
- **אהבת ה' ליעקב:** ה' קורא ליעקב פעמיים בשמו לאות חיבה. ה' הבטיח ליעקב שירד עמו למצרים, יעשהו לגוי גדול, ויעלהו משם.
- **אהבת ה' והדאגה לעם ישראל בגלות:** ה' מבטיח שישמור על עם ישראל ויחזיר אותם לארץ. ניתן לקשר זאת להבטחה לאברהם בברית בין הבתרים.

סיכום:

בפסוקים אלו, למדנו על כך שיעקב ומשפחתו ירדו למצרים בעקבות הזמנת יוסף ופרעה ובעקבות התגלות ה' ליעקב שאמר לו לא לפחד ושהוא כן יכול לרדת למצרים ושהוא יעזור לו. ה' חיזק את יעקב, ואז הוא ירד למצרים עם כל משפחתו. התורה פירטה לנו את שבעים האנשים שירדו למצרים.

ביחידה הבאה, נגלה איפה בדיוק הם יגורו במצרים ומה הם יעשו שם.

הרחבות:

- איזו נבואה מתקיימת בגלות מצרים? - ברית בין הבתרים, בראשית פרק ט"ו.

פעילויות הרחבה: אפשר לתת משימה אחת לכל הכיתה, או לחלק את הכיתה לקבוצות וכל קבוצה מקבלת משימה אחרת.

פעילות הרחבה זו מלמדת גם התמצאות בחומש, ומזכירה פסוקים קודמים שנלמדו בספר בראשית.

1. אזכור האבות שגם התמודדו עם השאלה האם לרדת מארץ ישראל למצרים.

ניתן לתת משימת אתגר לתלמידים, למצוא את המקורות שלמדנו בעבר:

אברהם אבינו - אברהם כן ירד למצרים כשהיה רעב בארץ כנען.

בראשית י"ב/י': "וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרָיִם לְגֹרֶשׁ שָׁם כִּי־כָבֵד הָרָעָב בְּאֶרֶץ."

יצחק אבינו - ה' אמר ליצחק לא לרדת לארץ מצרים למרות שהיה רעב בארץ.

בראשית כ"ו/א'-ג':

"וַיְהִי רָעָב בְּאֶרֶץ מִלְכָּד הָרָעָב הָרָאשׁוֹן אֲשֶׁר הָיָה בְיָמֵי אַבְרָהָם... וַיֵּרָא אֱלֹהֵי ה' וַיֹּאמֶר **אל-תרד**

מצרים שָׁכֵן בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהֵי: גֹּר בְּאֶרֶץ הַזֹּאת וְאֶהְיֶה עִמָּךְ וְאַבְרָכְךָ כִּי־לֹךְ וְלָזָרְעַךְ אֶתֵּן אֶת־כָּל־

הָאֲרָצוֹת הָאֵל וְהִקְמַתִי אֶת־הַשְּׂבָעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם אָבִיךָ."

2. איפה נתקלנו בספר בראשית באדם נוסף שענה לקב"ה "הנני"?

כמשימה כיתתית: המורה יכול לכתוב על הלוח מספר מקורות, וכל תלמיד / טור / קבוצה אחראים

למצוא את המקור, להקריא את הפסוק ולהסביר מה ההקשר שבו נאמר.

כמשימה קבוצתית: המורה ייתן לקבוצה כרטיסייה עם ציון המקורות.

א. בראשית כ"ב/א': "ויהי אחר הדברים האלה והא-לקים נסה את אברהם ויאמר אליו אברהם ויאמר **הנני**."

ב. בראשית כ"ב/ז': "ויאמר יצחק אל אברהם אביו ויאמר אבי ויאמר **הנני** בני ויאמר הנה האש והעצים ואיה השה לעלה."

ג. בראשית כ"ב/י"א: "ויקרא אליו מלאך ה' מן השמים ויאמר אברהם, אברהם ויאמר **הנני**."

ד. בראשית כ"ז/א': "ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראת ויקרא את עשו בנו הגדול ויאמר אליו בני ויאמר **הנני**."

ה. בראשית כ"ז/י"ח: "ויבא אל אביו ויאמר אבי ויאמר **הנני** מי אתה בני."

ו. בראשית ל"א/י"א: "ויאמר אלי מלאך הא-לקים בחלום יעקב ואמר **הנני**."

בראשית ל"ז/ג': "ויאמר ישראל אל יוסף הלוא אחיך רעים בשכם לכה ואשלחך אליהם ויאמר לו **הנני**". **רש"י** לפסוק זה: **"הנני - לשון ענוה וזריזות"**.